

42. Verney FP. Memoirs of the Verney Family, III. London, 1892.
43. Visser JD. Honderd jaar conserverende tandheelkunde. In: Van tandmeesters en tandartsen. Amsterdam, 1977.
44. Willigen AM van der. De aetiologie der tandcariës historisch geschetst. Dissertatie Amsterdam, 1886.
45. Wilson Ch. Unilever in de tweede industriële revolutie, 1945-1965. Ndl. bew. van Baudet

H, Den Haag, 1968.

September 1983.

Adres: Prof. Dr. H. Baudet,
Louise de Colignylaan 26,
2341 CK Oegstgeest.

BERICHTEN

Verenigingsverslagen en mededelingen

nwta

STICHTING VOOR WETENSCHAPPELIJK
TANDHEELKUNDIGEN ARBEID

Aankondiging cursus 'Four-handed dentistry in
general practice' d.d. 11 mei 1984

Op vrijdag 11 mei a.s. verzorgt de Stichting voor
Wetenschappelijk Tandheelkundigen Arbeid
een dagcursus 'Four-handed dentistry in general
practice'.

Deze praktijkgerichte cursus wordt gegeven
door Dr. J. Ellis Paul (Manchester) in het Tand-
heelkundig Instituut van de rijksuniversiteit te
Utrecht, Sorbonnelaan 16, De Uithof.

Naast een aantal colleges zullen door Dr. Paul en
zijn assistente praktische demonstraties van
vierhandig werken aan de stoel worden gege-
ven. De cursus is dan ook toegankelijk voor
tandartsen en hun assistent(e).

Wie wenst deel te nemen aan deze cursus wordt
verzocht het (gele) inschrijvingsformulier uit het
Nederlands Tandartsenblad van 20 januari 1984
in te zenden. Extra inschrijvingsformulieren en
nadere inlichtingen kunnen worden verkregen
bij de secretaris van de WTA, Dr. A. E. Bosman,
Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR EN- DODONTOLOGIE

Verslag Endodontische dag op 9 en 10 november
1983 resp. te Zwolle en Eindhoven

Na de huishoudelijke vergadering werd op de
Endodontische dag te Zwolle het wetenschap-
pelijke gedeelte - dat de volgende dag te Eindhov-
en werd herhaald - geopend door de Zweedse
hoogleraar G. Sundqvist. Zijn voordracht han-
delde over anaërobe micro-organismen, waar-
van het belang voor de microflora van het geïn-
fecteerde wortelkanaal in het verleden sterk is
onderschat. Bij de gebruikelijke kweektechnie-
ken ontbreken namelijk doeltreffende maat-
regelen om toetreding van zuurstof te voorkomen.
Zuurstof is weliswaar voor de meeste organis-
men onontbeerlijk, maar door reductie kunnen
zeer toxische producten ontstaan, zoals water-
stofperoxyde. Deze worden door de meeste mi-

cro-organismen geïnactiveerd met behulp van
bepaalde enzymen; zo wordt waterstofperoxy-
de afgebroken door het enzym catalase. Sommi-
ge micro-organismen nu missen dergelijke enzy-
men zodat zuurstof voor hen een toxisch effect
heeft.

Naast deze obligaate anaërobe micro-organis-
men komen er ook zgn. aërotolerante micro-
organismen voor, die geen zuurstof nodig heb-
ben maar er ook niet door worden geschaad.
Beide soorten kunnen zich in een wortelkanaal
waar een lage redoxpotentiaal heerst, handha-
ven.

Om deze microflora bij kweekproeven uit een
wortelkanaal aan te tonen en te identificeren
werd in het laboratorium van Prof. Sundqvist
een anaërobe kweektechniek ontwikkeld. Het
afentien uit een wortelkanaal geschiedt op de
gebruikelijke wijze met een steriele papierstift.
Weliswaar wordt daarbij het inoculum geduren-
de korte tijd aan de lucht blootgesteld, maar de
hoeveelheid is groot genoeg om het overleven
van voldoende micro-organismen mogelijk te
maken. De gehele volgende procesgang van het
kweken geschiedt echter onder strikt anaërobe
condities.

Voor een onderzoek naar de anaërobe microflora
van het geïnfecteerde wortelkanaal werden
op deze wijze kweekproeven verricht uit ele-
menten met gesloten necrotische pulpa. Daarbij
kon een groot aantal verschillende soorten wor-
den gedetermineerd, waarvan 90% obligaate
anaëroben, die met de gebruikelijke kweektech-
nieken niet kunnen worden aangetoond. Maar
ook de aërotolerante micro-organismen zouden
niet zijn gevonden.

Een belangrijke waarneming bij dit onderzoek
was, dat bij alle elementen met een periapicale
radiolucentie een anaërobe microflora in het ka-
naal kon worden aangetoond en dat kanalen
zonder anaëroben geen periapicale aandoening
hadden veroorzaakt.

Voorts bleek dat de omvang van de periapicale
radiolucentie groter was naarmate er meer soor-
ten anaëroben in het kanaal werden geïdentifi-
ceerd en dat anaërobe micro-organismen veel-
vuldiger voorkwamen in het apicale deel van het
kanaal dan meer coronair.

Bij gevallen van acute pijnklachten werden
anaëroben in grotere aantallen gevonden, en er
bleek een correlatie te bestaan tussen acute pijn-
klachten en een combinatie van specifieke soor-
ten (o.a. *Bacteroides melaninogenicus*). Een bij
cavia's subcutaan ingespoten suspensie daar-
van veroorzaakte een abces; uit de pus konden
dezelfde micro-organismen weer worden geïso-

leerd die, bij een ander proefdier ingespoten,
opnieuw tot abcesvorming leidden.

Dat deze microflora in het kanaal zeer persistent
is, bleek uit een door Prof. Sundqvist aange-
haald onderzoek van andere Zweedse onder-
zoekers (zie Excerpta odontologica, Sectie III,
nr. 1671-73, juli/aug. 1983) waarbij veranderingen
in de samenstelling van de microflora wer-
den geconstateerd, wanneer uit een zelfde wor-
telkanaal na verschillende perioden kweekproe-
ven worden genomen. Een aanvankelijk met de
normale gemengde mondflora geïnfecteerd ka-
naal bleek na perioden van 90 en 180 dagen
steeds meer anaëroben en aëroben te bevatten,
en na drie jaar zelfs uitsluitend anaëroben.

Deze nieuwe inzichten in aard en eigenschappen
van de micro-organismen in het geïnfecteerde
wortelkanaal roepen de vraag op: 'How to deal
with them?', het thema van het tweede deel van
de voordracht. Het antwoord is eenvoudiger
dan men zou verwachten: een grondige mecha-
nische reiniging van het kanaal en irrigatie met
het gebruikelijke spoelmiddel natriumhypo-
chloriet. Behalve het vermogen om necrotisch
weefsel op te lossen bezit dit middel ook een
oxyderende werking en is daardoor zeer effec-
tief bij de bestrijding van anaërobe micro-organismen.

Voor het verwijderen van de smeerlaag op de
kanaalwand, die bij het ruimen ontstaat, kan een
demineraliserend spoelmiddel worden gebruikt
dat de chelator EDTA (ethyleendiamine tetra-
azijnzuur) bevat. Niet minder bekend dan deze
twee wortelkanaalirrigantia is het middel dat
wordt aanbevolen voor kanaal-desinfectie; het is
echter tot nu toe voornamelijk voor een ander
doel gebruikt. Calciumhydroxyde, meestal toe-
gepast als wondverband bij een pulpa-expositie
of een vitaal-amputatie, bezit namelijk ook des-
infecterende eigenschappen als gevolg van de
hoge pH.

Omdat uit het bacteriologisch onderzoek bleek
dat door preparatie en irrigatie van het kanaal de
hoeveelheid bacteriën weliswaar sterk afneemt
maar na een week - als er geen desinfectans
wordt ingesloten - weer even groot is als voor-
heen, is het insluiten van calciumhydroxyde ge-
durende een week te prefereren boven het vullen
in de eerste zitting. Het voordeel boven andere
wortelkanaal-desinfectantia is dat de irriterende
werking, zoals bekend, minimaal is. Het onder-
zoek over deze ongebruikelijke toepassing van
dit bekende middel is nog niet afgesloten, maar
de resultaten zijn veelbelovend.

Door een viertal sprekers, medewerkers aan verschillende Nederlandse universiteiten, werd een aantal methoden besproken voor het vullen van het wortelkanaal. Het aanbrengen van een apicale kanaalafsluiting in de vorm van een guttaperchastiftsectie werd door M. Simon (Nijmegen) beschreven. Door een goede adaptatie aan de kanaalwand kan daarmee een hermetische afsluiting worden verkregen, waarbij ook aan de eis wordt voldaan dat het materiaal biocompatibel moet zijn. Daarom wordt de sectie zonder een wortelkanaalcement geplaatst. De rest van het kanaal wordt met een zinkoxyde-eugenolciment gevuld en uitgeveegd met een wattenomwikkelde vilt, zodanig dat op de stiftsectie een 3 tot 4 mm dikke cementafsluiting achterblijft, eventuele accessorische kanalen worden gevuld en de kanaalwanden bedekt blijven met een dunne laag cement.

De zilverstiftsectietechniek, toegelicht door A. H. Stolk (Amsterdam), is in het bijzonder geschikt voor het vullen van nauwe bochtige kanalen en maakt het nauwkeurig plaatsen van een apicale kanaalafsluiting op 1 mm afstand vanaf het foramen mogelijk. Omdat de adaptatie aan de kanaalwand niet optimaal is, moet de zilverstift altijd met zinkoxyde-eugenol of een ander wortelkanaalcement worden ingecementeerd. Een zo gunstig mogelijke combinatie van een goede adaptatie aan de kanaalwand en een inert vulmateriaal biedt de 'laterale condensatie'-techniek, die door Mevr. M. H. Ree (Amsterdam) werd beschreven. Hierbij wordt een aantal guttaperchastiften in het kanaal gecementeerd, die met behulp van een 'spreader' tegen de kanaalwand worden gecondenseerd. Een aldus aangebrachte kanaalvulling bevat slechts een minimum aan irriterende bestanddelen en bestaat in hoofdzaak uit een vast, inert, niet krimpend en niet resorbeerbaar materiaal.

Betrekkelijk nieuw is de door McSpadden ontwikkelde methode om guttaperchastiften in het kanaal aan te brengen. Na het incementeren van de eerste stift met zinkoxyde-eugenolciment, om het kanaal op 1 mm afstand van het foramen af te sluiten, worden de overige stiften door thermische compactie in het kanaal gecondenseerd. Dit geschiedt met behulp van een soort omgekeerde Hedströmvijl die, in het hoekstuk draaiend met een toerental van 10.000 r.p.m., de stiften door warmte-ontwikkeling plastisch maakt zodat de guttapercha tot in alle uithoeken van het wortelkanalenstelsel wordt gedreven. Klinische ervaringen met deze methode en de resultaten van een onderzoek in vitro werden door H. W. Kersten (Amsterdam) gerapporteerd.

De methode werkt snel en levert een goed geadapteerde en homogene kanaalvulling op. Het benodigde instrumentarium is echter vrij kostbaar en veel oefening is nodig om optimale resultaten te verkrijgen en mislukkingen (instrumentbreuk) te voorkomen. Evenals de laterale condensatietechniek is deze methode speciaal geschikt voor het vullen na een stepback preparatie van het kanaal.

Een forumdiscussie onder leiding van Prof. A. J. M. Plasschaert (in Zwolle) en Prof. C. O. Eggink (in Eindhoven), waarin met kritische vragen de sprekers over de gepresenteerde methoden aan de tand werden gevoeld, besloot deze endodontische dag.

A. C. Lamers

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PROTHETISCHE TANDHEELKUNDE

Aankondiging symposium 'De gegoten tandheelkundige restauraties' te Utrecht d.d. 26 mei 1984

Ten einde de deelnemers op de hoogte te stellen van de laatste ontwikkelingen op het gebied van de gegoten restauraties, organiseert de Nederlandse Vereniging voor Prothetische Tandheelkunde in het Tandheelkundig Instituut van de rijksuniversiteit te Utrecht, op zaterdag 26 mei 1984 (van 9.30-15.00 uur) een lezingencyclus met het volgende programma:

Dr. J. F. A. la Rivière (R.U.U.): Gegoten tandheelkundige restauraties. Een gietmethode met gebruikmaking van inbedmassa-stompen.

C. J. Huisman (V.U.): Enige aspecten van de giettechniek in de tandheelkunde.

L. J. Pluim (R.U.G.): Bevestigingscementen ten behoeve van gegoten restauraties.

Dr. A. Grevers (U.v.A.): Parodontale aspecten van de vormgeving van de gegoten restauratie.

Inschrijving kan plaatsvinden door overschrijving van f 25,00 (voor leden) of f 75,00 (voor niet-leden) op postgiro 2264535 ten name van de penningmeester van de Ned. Ver. voor Prothetische Tandheelkunde te Utrecht. (Beide bedragen zijn inclusief lunch en koffie.)

De bijeenkomst is tevens toegankelijk voor tandtechnici.

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PARODONTOLOGIE

Jaarverslag over het jaar 1983

Inleiding

Het verenigingsjaar 1983 kenmerkte zich door een gestaag verder werken aan en uitbouwen van de in vorige jaren geïnitieerde activiteiten. Daarnaast werden nieuwe activiteiten ontwikkeld. Een toenemend aantal leden zetten zich voor de vereniging in.

Ledenbestand

Het aantal leden is ook in 1983 toegenomen. Op 31 december 1983 telde onze vereniging 1214 leden. Een jaar daarvoor was dit aantal nog 1107. Het ledenbestand is als volgt samengesteld: 4

ereleden, 1030 gewone leden en 180 buitengewone leden (waarvan 107 mondhygiënisten).

Bestuur

De bestuursamenstelling bleef ongewijzigd: J. P. Rodenburg, voorzitter; R. W. R. Steures, vice-voorzitter; J. A. H. Tromp, secretaris; R. J. Goené, penningmeester en U. van der Velden, assessor.

Bestuurscontacten werden onderhouden met de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde over de Tandarts-Parodontoloog; met de Nederlandse Vereniging van Mondhygiënisten en de Belgische Vereniging voor Parodontologie over vormen van samenwerking en met de Nederlandse Vereniging voor Endodontologie en de stichting WTA over gezamenlijk te organiseren activiteiten.

De leden van de Nederlandse Vereniging voor Parodontologie werden door een bestuursafvaardiging vertegenwoordigd bij:

- het officiële afscheid van zijn werkkring van L. J. A. van Schijndel, erelid van onze vereniging, op 23 februari te Utrecht;
- de Spring Meeting van de British Society of Periodontology op 11 en 12 april te Cardiff;
- het 50-jarig jubileum van de stichting WTA op 15 april in de RAI te Amsterdam;
- de jaarvergadering van de Scandinavische Vereniging voor Parodontologie op 27 en 28 mei te Beyen (Noorwegen);
- de officiële opening van het nieuwe gebouw van Het Ivoren Kruis op 16 september te Rotterdam;
- de receptie ter gelegenheid van het emeritaat van Professor D. F. Veldkamp, erelid van onze vereniging, op 23 september te Groningen;
- de officiële opening van het Nationaal Tandheelkundig Congres 'Mondjesmaat' op 29 september te Den Haag;
- en bij de Jahrestagung van de Deutsche Gesellschaft für Parodontologie op 15 oktober te Münster.

Bovendien liet de vereniging zich op 30 september via de secretaris van de Scandinavian Society of Periodontology, Jørgen Theilade, vertegenwoordigen bij de vergadering van de Committee en Foreign Relations van de American Academy of Periodontology, die leidde tot de oprichting van de International Academy of Periodontology.

Wetenschappelijke vergaderingen

Voorjaarsvergadering 11 maart 1983, cursus 12 maart 1983 in het RAI-congrescentrum te Amsterdam

Het thema van de voorjaarsvergadering luidde: 'Regeneratie en nieuwe aanhechting'. Over dit actuele en voor het vakgebied der parodontologie zo belangrijke onderwerp, verzorgden A. H. Melcher (Toronto, Canada), J. O. Andreasen (Kopenhagen, Denemarken) en S. Nyman (Göteborg, Zweden) de voordrachten. De één-daagse cursus werd verzorgd door J. O. Andreasen en droeg als titel: 'Dental traumatology and

surgical endodontics'.

De cursus werd samen met de Nederlandse Vereniging voor Endodontologie georganiseerd. Beide dagen genoten een zeer grote belangstelling.

Voor een inhoudelijk verslag van beide dagen kan worden verwezen naar het Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde (90e jaargang 1983, bladzijde 374 t/m 376) en naar het blad 'de Tandartspraktijk' (4e jaargang 1983, bladzijde 16 t/m 19 van het derde nummer).

Van de organisatie van de inmiddels traditionele *najaarsvergadering* werd dit jaar afgezien op verzoek van de organisatoren van het Nationaal Tandheelkundig Congres 'Mondjesmaat'.

Toekomstige wetenschappelijke vergaderingen

Naast de voorbereidingen voor de voor- en najaarsvergaderingen van 1984 werd overleg gevoerd met de Scandinavische en Britse Verenigingen voor Parodontologie over de gemeenschappelijke organisatie van de 2nd North Sea Conference on Periodontal Disease die van 25 tot 29 maart 1985 in Cambridge zal worden gehouden.

De Tandarts-Parodontoloog

Op 11 maart 1983 werd aan de algemene ledenvergadering het verslag van de commissie onder leiding van collega J. L. M. van den Heuvel voorgelegd waarin met betrekking tot een deskundige in de parodontologie voorstellen over opleidingseisen, toetsing, opleidingsmogelijkheden en een overgangsregeling werden gedaan. Onder andere als gevolg van de te geringe beschikbare tijd moest de discussie beperkt worden. Derhalve werd op 28 november een nieuw en verder uitgewerkt voorstel met door een deskundige commissie opgestelde eindtermen aan een extra ledenvergadering voorgelegd. Nu kon gelukkig uitgebreid gediscussieerd worden. Aan het einde van de vergadering kon de voorzitter dan ook een zekere consensus vaststellen over de voorgestelde eindtermen, op basis waarvan op een nieuwe, extra ledenvergadering verder kan worden gepraat over herkenning en erkenning, en over de mogelijke instelling van een Consilium Parodontologicum.

Lustrumcommissie

Op basis van de door deze commissie opgestelde doelstellingen werd onder leiding van collega A. Grevers in vijf subcommissies bijzonder hard en enthousiast door een groot aantal leden gewerkt aan de voorbereidingen van de viering van het 50-jarig jubileum van de vereniging in 1986. Het is de bedoeling dat niet alleen een (traditioneel) congres zal worden gehouden, maar dat ook gedurende het gehele jubileumjaar veel activiteiten zullen plaatsvinden in de richting van bepaalde doelgroepen uit de Nederlandse samenleving. Er wordt hierbij bijvoorbeeld gedacht aan huisartsen en scholieren. Voor de wervenlijking van alle plannen zal 1984 voor deze commissie een belangrijk jaar worden.

Commissie Externe Betrekkingen

De activiteiten van deze commissie richten zich vooral op de contacten met de sectie TMZ van de NMT over de parodontale aspecten in de conceptverrichtingenlijst 0-19-jarigen. Daarnaast vond een schriftelijk onderzoekje plaats onder de particuliere ziektekostenverzekeraars naar de omvang van het dekkingenpakket met betrekking tot parodontale verrichtingen. Dit leidde tot contacten met het Kontaktorgaan Landelijke Organisatie van Ziektekostenverzekeraars (KLOZ). Ook werd de Ziekenfondsraad aangeschreven over het ontbreken van deskundigen op het gebied van de parodontologie in de zogenaamde 9a klinieken.

Commissie Voorlichting

De activiteiten van de Commissie Voorlichting bestonden in het afgelopen jaar uit het ontwikkelen van een voorlichtingsfolder over de relatie tussen mondhygiëne en parodontium. Als de folder gereed is voor uitgave en verspreiding zal de commissie beginnen aan een nieuwe folder over parodontale therapie.

Commissie PAO

De Commissie PAO is de nieuwe naam van de Commissie Nascholing. De commissie werd in 1983 zo evenwichtig mogelijk samengesteld met vertegenwoordigers uit de verschillende universiteiten en uit de algemene praktijk. Er werd door de gezamenlijke Commissie van Overleg van de wetenschappelijke verenigingen met betrekking tot het PAO-T een regeling overeengekomen met het orgaan PAO-T waardoor deze Commissie van Overleg en de PAO-commissies van de wetenschappelijke verenigingen een officiële rol krijgen in de initiatie, coördinatie en evaluatie van PAO-T-cursussen.

Op basis hiervan heeft ook onze PAO-commissie zijn oordeel gegeven over aangeboden PAO-T-cursussen Parodontologie. Er werd hard gewerkt aan het verkrijgen van consensus over A-cursussen over parodontale diagnostiek en behandelingsplanning. Daarnaast werden B-cursussen over initiële parodontale behandeling zoveel mogelijk op elkaar afgestemd en geëvalueerd. Ook in 1983 was onze voorzitter, J. P. Rodenburg, in het bestuur van het orgaan PAO-T vertegenwoordigd. De voorzitter van de PAO-commissie vertegenwoordigde de vereniging in de Commissie van Overleg.

Nederlandstalig Tekstboek

De vertaling van het boek onder redactie van Jan Lindhe werd in 1983 afgerond. Een redactiecommissie heeft de beoordeling en bewerking van deze vertalingen bijna afgerond, zodat de uitgeverij Stafleu en Tholen begin 1984 met de verdere werkzaamheden kan starten. Het is de bedoeling dat het boek eind 1984 – één jaar later dan oorspronkelijk gepland – zal verschijnen. Leden van onze vereniging zullen dit boek met korting kunnen verkrijgen.

Slot

Het jaar 1983 was een dynamisch verenigingsjaar waarin door een zeer groot aantal leden hard werd meegewerkt aan de uitvoering van een nog steeds groeiend aantal activiteiten.

J. A. H. Tromp, secretaris

VERENIGING VOOR TANDHEELKUNDIGE GEZONDHEIDSZORG

Bericht van oprichting

Op initiatief van de heren J. A. Kieft, C. Spierdijk, E. Spaan, A. M. van Luyk en A. P. A. de Jong (die, onder voorzitterschap van eerstgenoemde, tevens het eerste bestuur vormen) is op 24 mei 1983 de *Vereniging voor Tandheelkundige Gezondheidszorg* (VTG) opgericht.

Deze vereniging heeft tot het doel het – direct of indirect – bevorderen van de gezondheidszorg, in het bijzonder die van de tandheelkunde. Zij tracht dit doel onder meer te bereiken door:

- het bevorderen van de tandheelkundige zorgverlening, waarbij wordt uitgegaan van de vragen en behoeften van de consument;
- het bevorderen van de kwaliteit van de tandheelkundige zorgverlening door onder andere praktijkverkleining, intercollegiale toetsing en verplicht post-academisch onderwijs enerzijds en verbetering van het verzekeringssysteem anderzijds;
- het bevorderen van de patiëntenrechten op het gebied van de tandheelkundige gezondheidszorg, het openbaar maken van de rechtspraak in de tandheelkunde;
- het streven naar ont koppeling van de directe relatie tussen financiële belangen en patiëntenzorg;
- het stimuleren en opzetten van (groeps) praktijken overeenkomstig het doel der vereniging.

Het lidmaatschap van de vereniging staat open voor een ieder die deze doelstellingen onderschrijft, dus niet alleen voor werkers in de tandheelkundige zorgverlening, maar eveneens voor consumenten.

Men kan zich als (student)lid of donateur aanmelden door een briefkaart te zenden aan de *Vereniging voor Tandheelkundige Gezondheidszorg*, postbus 71.769, 1008 DG Amsterdam, met vermelding van naam, volledig adres en telefoonnummer.

Internationaal

FÉDÉRATION DENTAIRE INTERNATIONALE

H. Freihofer en W. Stewart Ross overleden

De FDI-Newsletter van januari 1984 vermeldt in een nagekomen bericht dat Prof. H. Freihofer

(Zwitserland) en Dr. W. Stewart Ross (Groot-Brittannië) begin december 1983 zijn overleden. Beiden hadden in de FDI een lange en indrukwekkende staat van dienst. Zo fungeerde Freihof van 1958 tot 1974 achtereenvolgens als Speaker, President-Elect en President. Stewart Ross was in soortgelijke functies actief van 1952 tot 1969. Het spreekt dus wel vanzelf dat hun namen reeds sinds lang aan de List of Honour van de Fédération Dentaire Internationale waren toegevoegd. Uiteraard waren zij ook landelijk prominente vertegenwoordigers van hun beroep.

FÉDÉRATION DENTAIRE INTERNATIONALE

Programma Wereldjaarcongres Helsinki 1984

Op de wetenschappelijke vergaderingen van het 72e Wereldjaarcongres te Helsinki (25-31 augustus 1984) zal de aandacht in het bijzonder uitgaan naar de veranderingen die zich, onder invloed van de uitkomsten van research op allerlei gebieden, in het beeld van de tandheelkunde voltrekken. Dit blijkt al dadelijk uit de titels van de hoofdthema's, die de FDI-Newsletter van januari 1984 (nr. 127) vermeldt. Zij luiden als volgt:

1. *Changing patterns of oral health and treatment demands.*
Er zijn vijf voordrachten. De organisatie berust bij de FDI Commission on Oral Health, Research and Epidemiology en bij de Commission on Dental Education and Practice (maandag 27 augustus 9 uur).
2. *Changing patterns of diagnosis and treatment.*
Ook hier vijf voordrachten; één ervan zal worden gehouden door collega Dr. P. F. van der Stelt (Amstelveen) onder de titel *Micro-computers in the dental office: a new diagnostic aid* (dinsdag 28 augustus 9 uur).
3. *Sugar, sweeteners and oral health.*
Dit onderdeel bevat eveneens vijf voordrachten (woensdag 30 augustus 9 uur).

Van de vele andere programma-onderdelen worden hier slechts genoemd:

1. Een openbare bijeenkomst, georganiseerd door de Commission on Dental Products, met als algemeen onderwerp: *Bonding of restorative materials to dentine: principles and problems.* De voorzitter van deze bijeenkomst: Dr. J. W. Stanford (Verenigde Staten) zal een uiteenzetting geven over de doelmatigheid van de thans in de handel zijnde producten. Vooraf zullen deskundigen uit de Verenigde Staten, Japan, Denemarken en West-Duitsland over de ervaringen in hun respectieve landen spreken (maandag 27 augustus 14 uur).
2. Een symposium getiteld: *The Scandinavian way of periodontal treatment*, georganiseerd door de sectie Periodontology van de Finnish Dental Society (donderdag 30 augustus 14 uur).
3. *International symposium on sweeteners*,

deel I en II (donderdag 30 augustus 9 uur en 14 uur).

4. Een openbare zitting onder auspiciën van de Commission on Defence Forces Dental Services en van de Commission on Dental Education and Practice (woensdag 29 augustus 14 uur). Deze zal in hoofdzaak gaan over de *identificatie van oorlogsslachtoffers.*

Alle bijeenkomsten worden gehouden in Finlandia Hall.

Buitenland

WEST-DUITSLAND

Verslag academische herdenkingsbijeenkomst voor Prof. Dr. G. H. R. von Koenigswald te Frankfurt am Main.

Op 20 november 1983 vond te Frankfurt am Main, in het prachtige natuurhistorische museum en onderzoeksinstituut Senckenberg, een plechtige bijeenkomst plaats ter nagedachtenis van Professor Von Koenigswald, emeritus hoogleraar der rijksuniversiteit te Utrecht. Over de betekenis van Von Koenigswald voor de kennis van de evolutie van de mens en zijn gebit werd eerder bericht in dit tijdschrift (Ned Tijdschr Tandheelkd 1982; 89: 369-370).

De reden voor deze herdenkingsplechtigheid in dat jaar en in deze stad, is vooral gelegen in de omstandigheid dat Von Koenigswald na zijn emeritaat te Utrecht in 1968 werd benoemd tot hoofd van de afdeling Paleo-anthropologie van het Senckenberg-museum, waar hij destijds een indrukwekkende tentoonstelling over de evolutie van de mens inrichtte en zijn onderzoekingen voortzette tot zijn dood. Daarnaast was het een jaar geleden dat hij in zijn woonplaats, Bad Homburg, in zijn 80e levensjaar overleed. Het gegeven dat een internationaal symposium over de evolutie van de mens in Frankfurt plaatsvond, maakte een herdenking (op dit moment) het meest zinvol.

In de indrukwekkende feestzaal van dit moderne museum sprak als eerste Dr. H. C. Schroeder-Hohenwarth, president van de Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft, die kort de geschiedenis van het museum en de rol die Von Koenigswald daarin heeft gespeeld, schetste.

Ten behoeve van diens werk werd in 1968 een nieuw gedeelte aan het reeds indrukwekkende museum aangebouwd, waardoor het mogelijk werd zowel expositieruimte alsook werk- en onderzoekkamers in te richten. Hij benoemde Prof. Von Koenigswald postuum tot 'eeuwig lid van de vereniging' en kondigde aan dat diens naam in de hal van het museum zal worden aangebracht.

Prof. Dr. H. Coing sprak vervolgens namens de Werner-Reimers Stiftung. Deze stichting beheert geldelijke fondsen uit de industrie afkomstig, die worden aangewend ter stimulering van

wetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling van de mens in de ruimste zin van het woord. Deze stichting heeft het werk van Von Koenigswald in Frankfurt financieel mogelijk gemaakt en was zodoende nauw bij zijn benoeming in 1968 betrokken.

Namens de universiteit van Frankfurt sprak Prof. Dr. Berckhemer, die als geo-fysicus niet zozeer de wetenschappelijke resultaten van Von Koenigswald belichtte, maar meer diens relatie tot de universiteit in bredere zin.

Het natuurhistorische museum behoort tot de Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft. Deze vereniging bestaat reeds sinds de tijd van Goethe die persoonlijk bij de oprichting ervan betrokken was. Het museum staat dus los van de universiteit. Er zijn vanzelfsprekend wel nauwe banden, zoals het geven van cursussen en het verzorgen van colleges door medewerkers van het museum.

Vervolgens voerde Dr. J. L. Franzen, als opvolger van Von Koenigswald, het woord. Hij organiseerde ook de gehele bijeenkomst, waarbij een groot aantal genodigden aanwezig was. Aangezien hij al in 1969 werd aangesteld als naaste medewerker van Von Koenigswald, heeft hij de gehele ontwikkeling van de afdeling meegeemaakt. Hij schetste deze dan ook uit het perspectief van iemand die daar nauw bij betrokken is geweest.

Voor de speciale herdenkingsrede was Prof. Dr. P. V. Tobias van de universiteit van Witwatersrand uitgenodigd. De voordracht van deze anatoom en hoogleraar h.c. in de paleo-anthropologie en zoölogie aan de universiteit van Johannesburg – die meer dan 30 jaar met Von Koenigswald en zijn vrouw bevriend is geweest – belichtte vier episodien:

1. Von Koenigswald als ontdekker op Java (1931-1941). Eerst verbonden aan de geologische dienst van Nederland, later als Research Associate van de Carnegie-Institution. Dit was een periode die door een aaneenschakeling van ontdekkingen werd gekenmerkt: Gigantopithecus en Sinanthropus in Chinese apotheken en Pithecanthropus en Meganthropus in de tropische bodem van Trinil en Sangiran om maar de belangrijkste te noemen.*
2. De jaren van wetenschappelijke samenwerking met Franz Weidenreich, de kenner van Sinanthropus, in het American Museum of Natural History te New York.
3. Zijn rol als hoogleraar aan de Utrechtse universiteit.
4. De Frankfurter-jaren als grondlegger en leider van de afdeling voor paleo-anthropologie. Tot slot bracht de spreker postuum hulde aan Von Koenigswald en liet diens vrouw en familie daarin delen.

Alvorens Prof. Dr. B. Rensch van de universiteit van Münster als vriend de slotwoorden sprak, had ondergetekende het voorrecht namens de

* Zie ook Ned Tijdschr Tandheelkd 1982; 89: 369-370.

rijksuniversiteit te Utrecht en als representant van de 20 promovendi van Von Koenigswald het woord te mogen voeren.

Alvorens op de verdiensten gedurende de Utrechtse periode van Von Koenigswald in te gaan werd de relatie met Dubois belicht; de arts die als Officier van Gezondheid naar het voormalige Nederlands-Indië werd uitgezonden en daar de eerste overblijfselen van *Pithecanthropus erectus* vond.

Dubois was een man die sterk onder de invloed stond van Darwin's evolutietheorie en van de ideeën van Ernst Haeckel, die – op zijn beurt – Darwin's gedachte vooral in Duitsland sterk propageerde.

Benadrukt werd dat wij het eigenlijk aan Dubois te danken hebben gehad dat er 'überhaupt' een Utrechtse periode in Von Koenigswalds leven is geweest. Immers, toen Prof. Broili in München in de herfst van 1930 het verzoek uit Nederland kreeg of niet één van zijn assistenten werkend aan de 'Bayerische Staatssammlung' als paleontoloog namens de Nederlandse regering naar Java zou willen komen, bedacht Von Koenigswald zich niet lang. Het gaf hem namelijk de kans in de voetsporen van Dubois te zoeken naar de fossiele mens op Java. Zo bereikte hij in 1931 de haven van het toenmalige Batavia: Tandjong Priok. Daarmee werd de ouverture geschreven van een geschiedenis over de ontdekking van de fossiele mens die in de wereld van de paleo-anthropologie zijn gelijke niet of nauwelijks heeft gekend.

Daar de verbluffende resultaten van Von Koenigswalds onderzoekingen gedurende de Indische periode door de vorige spreker uitvoerig waren belicht, werd ingegaan op de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Von Koenigswald is als genaturaliseerd Nederlander geïnterneerd geweest in een Japans kamp op Java. Zijn successen voor de oorlog alsmede zijn befaamde onderzoekingen waren er de oorzaak van dat hij, na een verblijf aan het beroemde American Museum of Natural History in New York, in 1948 te Utrecht werd benoemd tot de eerste Nederlandse hoogleraar in de Paleontologie en Stratigrafie. Ingegaan werd op zijn kwaliteiten als docent aldaar, waarbij vooral zijn menselijke belangstelling voor de studenten werd belicht. Ook werd ingegaan op zijn verzamelhobby. Telkens bleek hij tijdens het veldwerk en de excursies een fijne neus te hebben om bij plaatselijke verzamelaars en antiquairs verbluffende vondsten te doen.

Tenslotte werd het werk van zijn leerlingen belicht. Ongeveer de helft van zijn 20 promovendi bewerkte een onderwerp uit de vertebraten-paleontologie. Daarbij had de studie van het gebit – hoe kan het ook anders met een kenner van de evolutie van het kauwvlakkenpatroon als promotor – vaak een belangrijke plaats.

Eén studie had de fylogenie van het menselijke gebit, van belang voor de samenhang met de evolutie van hogere primaten, tot onderwerp. De betekenis van de Nederlandse periode van Von Koenigswald vond zijn erkenning in zijn benoeming tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. In Indo-

nesië verwierf hij een eredoctoraat aan de Universiteit van Jakarta.

C. A. W. Korenhof

CHINA

Ontwikkelingen in de stomatologie

Een vorige aflevering van dit tijdschrift (1983; 90:568) bevatte enkele mededelingen over de beoefening van de tandheelkunde in China, dit naar aanleiding van een bezoek aldaar van de secretaris-generaal van de FDI, Dr. Ahlberg, die zijn bevindingen in nr. 131 van de FDI-Newsletter publiceerde. In nr. 132 van de Newsletter (november 1983) wordt in zekere zin een vervolg hierop geleverd door de publikatie van een rapport van de deken van de Faculteit der Stomatologie te Beijing (het voormalige Peking): Prof. Chu Hsi-tao. Hieraan moge het volgende worden ontleend.

Sinds de stichting van de volksrepubliek China, nu ruim 30 jaar geleden, heeft de tandheelkunde aanzienlijke vorderingen gemaakt. Voordien waren er naar verhouding slechts weinig stomatologen, maar thans is een groot en steeds groeiend aantal in de tandheelkundige gezondheidszorg werkzaam. Dit werd bevorderd door de stichting van steeds meer opleidingsinstellingen in de stomatologie. Dientengevolge werd het mogelijk in elke grotere stad tandheelkundige poliklinieken, alsmede klinieken voor ingrijpende mondheelkundige behandelingen in te richten. Verder ontvingen diverse 'barefoot doctors' een opleiding om eenvoudige tandheelkundige behandelingen te verrichten.

Onderzoek

In de afgelopen 30 jaar is de wetenschappelijke belangstelling voor het cariës-vraagstuk sterk toegenomen en dientengevolge is ook meer onderzoek verricht naar het vóórkomen van cariës. Daarbij bleek dat cariës het meest werd aangetroffen bij de bevolking van de zuidelijke kustprovincies, daarentegen veel schaarser bij de etnische minderheidsgroepen, die in het bergland leven. Ook zijn de in het westen bekende betrekkingen tussen het fluoridegehalte van het drinkwater en het vóórkomen van cariës, resp. mottling, aangetoond. Nadat in 1965 het water in één stad (Guangzhou) kunstmatig was gefluoreerd werd ook daar duidelijk dat het een effectieve en kostenbesparende maatregel betrof. Trouwens, ook met plaatselijke applicatie van fluoride, o.a. in de vorm van mondspoelingen en in tandpasta, heeft men in China goede ervaringen opgedaan.

Experimenten met fissuurlakken zijn gaande, maar over het effect op lange termijn beschikt men nog niet over voldoende gegevens.

Verder is onderzoek verricht naar de cariësfrequentie bij verschillende bevolkingsgroepen (bijvoorbeeld in grote steden, werkers in fabrieken, schoolkinderen, etc.). Geconstateerd is dat secundaire cariës en pulpa-aandoeningen dank

zij vroegtijdige diagnose en behandeling aanzienlijk zijn teruggedrukt. Speciaal in fabrieken en andere werkgemeenschappen zijn arbeiders opgeleid om hen in staat te stellen voorlopige voorzieningen ten behoeve van hun collega's te treffen.

De teruggang van cariës en parodontale ontstekingen wordt mede toegeschreven aan de preventieve werking van de op grote schaal gepropageerde hygiënische maatregelen. Uiteraard vervult de tandenborstel (in standaarduitvoering) daarbij een belangrijke rol. Het spreekt vanzelf dat hieraan in het onderwijs aan studenten in de stomatologie ook veel aandacht wordt besteed. Ook streeft men, gezien het enorme aantal behandlungsbehoefigen, naar zo economisch mogelijke behandelingsprocedures, waarbij zo enigszins mogelijk verschillende behandelingen in één zitting plaatsvinden.

Behalve cariës hebben ook parodontopathieën ruimere aandacht van de onderzoekers gekregen. Door sterke intensivering van het spoorwerk op dit gebied heeft men in China ook een beter inzicht gekregen in oorzaken en pathogenese van deze frequent voorkomende aandoeningen. Dit heeft geleid tot betere therapeutische resultaten. Bij de behandeling wordt gebruik gemaakt van een combinatie van Chinese en in het westen gangbare technieken. Dit geldt ook voor parodontaal-chirurgische ingrepen.

Basiswetenschappen

In de verslagperiode van 30 jaar hebben de autoriteiten meer en meer de noodzaak leren inzien van beoefening van de basiswetenschappen ten behoeve van de mond- en tandheelkunde. Het gevolg is geweest de oprichting van researchlaboratoria en, hoewel het desbetreffende spoorwerk nog tamelijk beperkt is, zijn toch al belangrijke vorderingen gemaakt in de orale histopathologie, alsook op het gebied van de in de tandheelkunde toegepaste materialen. Wat het eerstgenoemde onderwerp betreft wordt in het bijzonder genoemd het systematische onderzoek van de ontwikkelingsstadia van aangezicht, gebit en omgevende weefsels, voorts naar de pathogenese van orale tumoren en ziekten van de speekselklieren. En natuurlijk gaat – zoals gezegd – de belangstelling speciaal uit naar het ontstaan van cariës en parodontale aandoeningen.

Het tweede onderwerp omvat vooral de studie van hoogpolymere materialen, zoals siliconen, rubber, composieten en fissuurlakken. Gestreefd wordt naar verbeteringen, opdat ze beter aan klinische eisen voldoen.

Binnenland

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Prof. Dr. J. van Limborgh overleden

Evenals het geval was bij zijn medische ambtsbroeders heeft ook bij de vertegenwoordigers der tandheelkunde die hem hebben gekend – en

dat waren er velen – het onverwachte overlijden van Professor Van Limborgh, sinds 1963 hoogleraar in de anatomie en embryologie aan de Universiteit van Amsterdam, grote ontsteltenis teweeggebracht. Geen wonder, want hij was een man van uitzonderlijke gaven, die bovendien altijd grote belangstelling voor de ontwikkeling van de tandheelkunde aan de dag heeft gelegd. Algemeen werd hij bewonderd om zijn positieve levensinstelling en zijn zin voor rechtvaardigheid. Zijn sterk ontwikkelde intelligentie en zijn nauwgezetheid maakte hem tot een wetenschappelijk onderzoeker van formaat, maar ook bezat hij de kwaliteiten van een goed bestuurder. Daarbij was hij een geboren docent en een zeer sympathiek mens, die openstond voor andermans problemen. Allemaal eigenschappen die maakten dat hij in het verloop van zijn ambtsvervulling geroepen werd tot het bekleden van tal van vooraanstaande functies in het universitaire bestel. Dat werd alleen mogelijk door zijn formidabele werkkraft. Zijn bezadigheid en goede humeur stonden er echter borg voor dat die werkkraft nooit ontaardde in een soort van driftig managerschap. Dit zou ook allerminst met zijn karakter hebben gestrookt, want hij verstond in hoge mate de kunst van geduldig luisteren en hij nam voor ieder die hem nodig had de tijd.

Zijn welwillendheid ten opzichte van zijn tandheelkundige ambtgenoten te Amsterdam had ook niets van het vrijblijvende dat wel eens met de term welwillendheid wordt geassocieerd. Integendeel, hij hielp altijd mee zoeken naar de oplossing van problemen. Toen in 1964 het tandheelkundig onderwijs aan de Universiteit van Amsterdam een aanvang moest nemen en het in de late zomer van dat jaar nog aan elke vorm van huisvesting daartoe ontbrak, bood hij in zijn laboratorium aan de Mauritskade aanstonds de voorzieningen die nodig waren om met colleges en practicum een aanvaardbare start te maken. Echter ook op andere fronten heeft hij zijn betrokkenheid bij de tandheelkunde gestalte gegeven, zo bijvoorbeeld toen in 1971 moeilijkheden waren gerezen ten aanzien van de vervulling van het voorzitterschap van de Subfaculteit der Tandheelkunde: hij nam die delicate taak met blijmoedigheid op zich. Men had voorwaar een slechtere keus kunnen doen!

Het Tijdschrift heeft eveneens geprofiteerd van zijn wetenschappelijke activiteiten, getuige verschillende artikelen van zijn hand, uitvloeisel van zijn bijzondere interesse voor de morfogenese van de schedel.

Het was te voorzien dat een zo grote accumulatie van werkzaamheden op den duur slopend zou blijken voor zijn niet al te robuuste fysiek. De gevolgen zijn helaas niet uitgebleven: op 29 februari 1984 kwam het even onverwachte als ontijdige einde.

Onder overweldigende belangstelling hebben allen die zich met hem verbonden voelden op 5 maart afscheid genomen in de Nederlands Hervormde Kerk in zijn woonplaats Abcoude. Het was zoals Professor Boeles in zijn rede zei: Van Limborgh heeft een onuitwisbaar stempel ge-

drukt op de subfaculteiten geneeskunde en tandheelkunde van de Universiteit van Amsterdam.

J. B. Visser

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

Tandartsbezoek toegenomen

Het aantal mensen dat de tandarts bezocht is, vergeleken bij tien jaar geleden, groter geworden. Volgens een CBS-enquête onder personen van 18 jaar en ouder in 1974 ging toen 39% van de ziekenfondsverzekerden naar de tandarts, nu (februari 1984) is dat ongeveer 51%. Bij particulier verzekerden nam het tandartsbezoek toe van 57% naar 64%.

Van de kinderen op de lagere school gaat bijna 95% per jaar naar de tandarts. Van de daarop volgende leeftijdsgroep is dat ongeveer 92%.

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PROCESRECHT

Aankondiging congres 'Tuchtrecht en Fair Play' te Breda d.d. 11 mei 1984

Onder auspiciën van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht organiseert de Stichting Procesrecht op vrijdag 11 mei 1984 om 10.00 uur in het Turfschip te Breda een congres over tuchtrecht onder de titel 'Tuchtrecht en Fair Play'.

Een belangrijke plaats is ingeruimd voor de behandeling van het Medisch Tuchtrecht, waaraan zullen meewerken: B. Admiraal, F. Gonggrijp, Mr. M. Knap, Prof. Mr. W. B. van der Mijne en Prof. Dr. B. Smalhout.

Degenen die aan het congres willen deelnemen, dienen zich vóór 15 april a.s. aan te melden bij Mr. B. J. van Heyst, Secretaris-Generaal van de Stichting Procesrecht, Emmalaan 23, 3581 HN Utrecht (telefoon 030-521434).

NEDERLANDS GENOOTSCHAP TER BESTUDERING VAN DE ZWAKZINNIGHEID EN DE ZWAKZINNIGENZORG

Aankondiging voorjaarsvergadering te Huis ter Heide d.d. 6 april 1984

Op 6 april a.s. houdt de Sectie Medici van het Nederlands Genootschap ter Bestudering van de Zwakzinnigheid en de Zwakzinnigenzorg (NGBZ) haar voorjaarsvergadering in de Sterrenberg te Huis ter Heide.

Verschillende op de praktijk gerichte onderwerpen zullen aan de orde komen, met name gedurende de ochtenduren, die welke betrekking hebben op de tandheelkundige zorg bij zwakzinnigen, zoals:

- begeleiding van de zwakzinnige bij tandheelkundige behandeling;
- gebruik van flunitrazepam (Rohypnol) als angstbestrijding bij tandheelkundige behandeling;

- mogelijkheden van inhalatie-sedatie bij zwakzinnigen;
- tandheelkundige symptomen van gegeneraliseerde aandoeningen.

Inschrijvingsformulieren zijn te verkrijgen bij het NGBZ-secretariaat, postbus 415, 3500 AK Utrecht (telefoon 030-321131).

PROMOTIE

Mevrouw G. ter Horst

Op vrijdag 16 maart 1984 promoveerde mevrouw G. ter Horst (psychologe) tot doctor in de Sociale wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, op een proefschrift getiteld: 'Informeren en saneren; het stimuleren van de vraag naar tandheelkundige hulp'.

Promotoren waren Prof. Dr. G. J. Mellenbergh (hoogleraar in de Methodenleer van het empirisch onderzoek in de psychologie), Prof. Dr. B. Houwink en Prof. Dr. Joh. Hoogstraten.

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

Aankondiging symposium 'Onderwijs in druk' d.d. 18 april 1984

Op woensdag 18 april a.s. wordt aan de rijksuniversiteit te Utrecht (Onderwijs Media Instituut, Leuvenlaan 21, De Uithof) een symposium gehouden over *Onderwijs in druk*.

Dit symposium – over selecteren, schrijven en vermenigvuldigen van leerteksten – wordt georganiseerd door het Onderwijs Media Instituut (OMI) en de afdeling Onderzoek en Ontwikkeling van Onderwijs (O & O) van de rijksuniversiteit te Utrecht en is specifiek gericht op docenten en hun medewerkers.

Het uit te geven symposiumverslag is ook voor niet-deelnemers te bestellen bij het secretariaat van het symposium (O.M.I., postbus 80.170, 3508 TD Utrecht). De kosten bedragen – inclusief de verzendkosten – f 35,00.

Zij die wensen deel te nemen aan dit symposium, wenden zich tot de Booking Office van de Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs, postbus 8500, 3503 RM Utrecht (telefoon 030 – 95 54 66).

Agenda

Data der voornaamste wetenschappelijke congressen en vergaderingen in binnen- en buitenland.

* Eerste vermelding

1984

22 maart

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal Tandheelkunde/Verloskunde, Ant. Deusinglaan 1, Groningen. Aanvang 20.00 uur precies.

23 maart

Voorjaarsvergadering Ver. tot Bevordering der Tandheelkundige Gezondheidszorg voor Ge-handicapten, Bartimeushage, Doorn. Inl. mw. H. L. Tan, Brouwersgracht 210B, 1013 HD Amsterdam (tel. 020-22 98 76).

* 23 maart

Voorjaarssymposium Forensisch Medisch Ge-nootschap, Jaarbeurs congres- en vergadercen-trum, Utrecht. Inl. J. S. M. van Vlijmen, tel. 080-22 95 01.

* 31 maart

Voorjaarsvergadering Vereniging voor Filoso-fie en Geneeskunde, collegezaal Psychiatrie/Neurologie, Nicolaas Beetsstraat 24, Utrecht. Thema: 'Autonomie als uitgangspunt in de ge-zondheidszorg'. Aanvang 10.00 uur. Inl. secr. C. W. Kramers, p/a Instituut voor Sociale Ge-neeskunde, Bijlhouwerstraat 6, 3511 ZC Utrecht, tel. 030-33 11 23 (tussen 10.00-12.00 uur).

6 april

Voorjaarsvergadering Ned. Ver. van Tandart-sen, Jaarbeurs congres- en vergadercentrum, Utrecht. Onderwerp: Overkappingsprothesen. Inl. secretariaat Langegracht 39, 3601 AJ Maarssen, tel. 03465-63511.

* 6 april

Voorjaarsvergadering Sectie Medici NGBZ, de Sterrenberg, Huis ter Heide. (Zie ook rubriek Binnenland.)

7 april

Dagcursus 'Overkappingsprothese', Stichting WTA, Tandheelkundig Instituut, Sorbonnelaan 16, De Uithof, Utrecht. Inl. Dr. A. E. Bosman, Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

* 17-19 april

Vijfde lustrum Federatie van Medisch Weten-schappelijke Verenigingen (FMWV), Medische Faculteit der Erasmus Universiteit, Rotterdam. Inl. mw. M. M. C. Bruens-Dirks, Geert Groote-plein Noord 21, postbus 9010, 6500 HB Nijme-gen (tel. 080-51 31 68/22 99 09).

27-30 april

7e Belgisch Kongres voor Tandheelkunde, Luik. Inl. Kon. Belgische Ver. voor Tandheel-kunde, Jetselaan 165, B-1090, Brussel, België.

* 28 april

Wetenschappelijke voorjaarsvergadering Ge-nootschap voor Geschiedenis der Geneeskun-de, Wiskunde, Natuurwetenschappen en Tech-niek, Hotel Hess, Maliestraat 2, Utrecht, annex bezoek aan het Utrechts Universiteitsmuseum. Inl. secr GeWiNa: J. W. van Spronsen, Vee-nendaalkade 463, 2547 AL Den Haag (tel. 070-66 55 02).

11 mei

WTA-cursus: 'Four-handed dentistry in de alge-mene praktijk'. (J. Ellis Paul, Manchester.)

Tandheelkundig Instituut, Sorbonnelaan 16, Utrecht. (9.00-17.00 uur). Inl. Dr. A. E. Bos-man, Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

11 mei

Lustrum Afdeling Gelderland NMT, Hotel De Keizerskroon, Apeldoorn.

* 11 mei

Congres 'Tuchtrecht en Fair Play', Ned. Ver. voor Procesrecht, het Turfschip, Breda. Inl. Mr. B. J. van Heyst, Emmalaan 23, 3581 HN Utrecht. (Zie ook rubriek Binnenland.)

12 mei

Nascholingscursus 'Voedselallergieën en -into-leranties', Ned. Instituut voor de Voeding, Int. Agrarisch Centrum, Lawickse Allee 11, Wage-ningen. Inl. mw. E. Nieuwenhuis-van Weenen, Berkenlaan 1, 6574 AT Ubbergen (tel. 080-23 60 05).

17 mei

Klinische avond voor tandartsen in de college-zaal van het Gebouw voor klinische tandheel-kunde, Philips van Leydenlaan 25, Heyendaal, Nijmegen. Aanvang 20.00 uur.

18 mei

Algemene Vergadering Nederlandse Maat-schappij tot bevordering der Tandheelkunde, Jaarbeurs congres- en vergadercentrum. Utrecht.

21 mei

Klinische avond voor tandartsen in het Tand-heelkundig Instituut, Sorbonnelaan 16, Utrecht. Aanvang 20.00 uur.

24 mei

Klinische avond voor tandartsen in de college-zaal Tandheelkunde/Verloskunde, Ant. Deu-singlaan 1, Groningen. Aanvang 20.00 uur pre-cies.

* 26 mei

Symposium 'De gegoten tandheelkundige res-taurationen', Ned. Ver. voor Prothetische Tand-heelkunde, Tandheelkundig Instituut, Sorbon-nelaan 16, Utrecht. (Zie ook rubriek Vereni-gingsverslagen en mededelingen.)

31 mei-3 juni

Vergadering Int. College of Dentists (European Section), Florence, Italië. Inl. F. Lankhof, J. W. Brouwersplein 11, 1071 LL Amsterdam (tel. 020-72 43 28).

4-7 juni

2e Congres Int. Association of Oral Patholo-gists, Amsterdam. Inl. mw. R. Mooijen, Patho-logisch Instituut V.U., De Boelelaan 1117, 1007 MB Amsterdam, tel. 020-548 2306.

5 juni

Cursus 'The current state of surgical orthodon-tics' (B. N. Epker, V.S.), Noordwijkerhout. Inl. mevr. I. C. G. Vroonland, afd. Mondziekten en

Kaakchirurgie, Vrije Universiteit, postbus 7057, 1007 MB Amsterdam.

10-22 juni

Cursus 'Oral and Maxillo-Facial Surgery'. The British Council, Glasgow, Groot Britannië. Inl. The British Council, Keizersgracht 343, 1016 EH Amsterdam (tel. 020-22 36 44).

19-22 juni

6th International Conference on Periodontal Re-search, Kibbutz Shefayim, Israël. Inl. Dr. A. Soskolne, P.O. Box 394, Tel Aviv 61003, Israël.

21-24 juni

7th World Congress for Oral Implantology, She-raton Hotel, München, West-Duitsland. Inl. C. J. Kirschner, P.O. Box 2277, Grand Central Station, New York 10163, V.S.

25 juni-6 juli

Cursus Inhalatie-sedatie, Subfaculteit der Tandheelkunde U.v.A. Inl. Dr. P. C. Makkes, Louwesweg 1, 1066 EA Amsterdam.

25 augustus-1 september

72e Wereldjaarcongres FDI, Helsinki, Finland.

29-31 augustus

8e Jaarvergadering European Prosthodontic Association, Institute for Theoretical Sciences of the Semmelweis Medical University, Nagy-várad 4, H-1089 Budapest, Hongarije.

3-7 september

7e Congres Int. Association of Dentistry for the Handicapped, Sonesta Hotel, Amsterdam. Inl. mw. H. L. Tan, Brouwersgracht 210B, 1013 HD Amsterdam (tel. 020-22 98 76).

9-12 september

10th Annual Meeting Association for Dental Education in Europe (A.D.E.E.), Oslo, Noor-wegen.

* 21 september

Najaarsvergadering Ned. Ver. voor Parodontologie, hoofdgebouw Vrije Universiteit, De Boe-lelaan, Amsterdam. Thema: 'Periodontal-resto-rative relationship'. Inl. secr. J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen, tel. 050-11 73 91.

22 september

WTA-cursus 'Reconstructive dentistry'. (Dr. P. Schärer.) Vrije Universiteit te Amsterdam. Inl. Dr. A. E. Bosman, Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

3-6 oktober

8e Internationaal congres voor tandtechnici an-nex tentoonstelling 'dentecnica 84', KölnMes-se, Congress-Centrum Ost, Keulen, West-Duitsland.